

VASSÍLIEV

O EL RITUS FET CARN

SANTIAGO FONDEVILA

entrevista

ANATOLI VASSÍLIEV

Té alguna cosa (o molt) de personatge d'una novel·la de Puixkin. De fet, prepara un díptic sobre el poeta rus. No costa imaginar-lo en un carrer nevad de Moscou de nit. La llum dels fanals agniten i Anatoli Vassíliev camina cap al seu Sancta Sanctorum, cap al seu teatre. Els cabells llargs i una bufanda gris, i al cap l'assaig que és a punt de començar. D'ell en sabem poca cosa,

alguna cosa més del seu teatre, tot i que tant una cosa com l'altra, ens confirma, estan íntimament lligades.

Anatoli Vassíliev és un artista en el sentit antic de l'expressió. No és la notorietat, l'èxit o el reconeixement públic allò que busca, sinó una cosa més senzilla i, al mateix temps, ineludible: seguir un camí que va decidir emprendre amb l'atreviment del qui vol sub-

mergir-se en el món d'allò intangible per donar a llum sense ser dona.

Anatoli Vassíliev ens va deixar obnubilats amb la seva mirada damunt de *Sis personatges en cerca d'autor*. Un Pirandello. Sí, un Pirandello però en la seva arrel, en la seva essència. O sigui, fora d'un teatre, fora d'una realitat, a l'òrbita d'una imaginació on els personatges deambulen oblidats de si mateixos, confosos, estranyats. En fi, perduts. El segon lliurament del seu treball va emergir d'allò que ja és més que una intuïció. És una seguretat. En el ritus que en allò ancestral rastreja les petges del present. *Les lamentacions de Jeremies* van ser un glop embriagador de sensacions i emocions atàviques que naixien de les tonalitats d'uns monjos ortodoxos. Teatre?

S'ha acabat la primera funció de *Medeamaterial*, de Heiner Müller, al Teatre Lliure. Medea/Valérie Dréville continua retorçant-se en el seu tron. Un rètol ens diu que l'obra s'ha acabat mentre la música segueix sonant. No hi ha lloc per als aplaudiments de reconeixement. La litúrgia de l'estrena es trenca. Ella, incommensurable, terrible, segueix allà mentre el públic abandona la sala. Anatoli Vassíliev tampoc no apareix. La mort és massa aclaparadora per merèixer aplaudiments. La tragèdia continua viva i no admet solucions fàcils. La ficció acaba a l'escenari però segueix present al món. O és la realitat? Com ahir, com avui, com demà.

Ens asseiem al *foyer* dels actors. Només s'hi parla rus. Vaig a entrevistar aquest director després d'una estrena i abans d'un sopar. Malament.

SANTIAGO FONDEVILA.- Per a vostè, el teatre és la vida?

ANATOLI VASSÍLIEV.- Sí, és clar. Vol que li doni una resposta més detallada?

SANTIAGO FONDEVILA.- Naturalment.

Però hi ha massa soroll i Vassíliev prefereix anar a l'escenari. Davant del tron en el qual Valérie Dréville ha expulsat els dimonis de Medea, Vassíliev se sent més còmode, tot i que se'l veu cansat.

ANATOLI VASSÍLIEV.- Sí, ho és. Si el teatre és poesia, per a mi és la vida. Però és molt difícil. El teatre es fa amb materials molt sensibles: les persones. El teatre no és un text escrit. Elles canvien com jo mateix i es fa difícil aguantar. Et vénen ganes de parar, de dir prou, d'assumir el suïcidi artístic propi perquè el desgast és molt fort.

SANTIAGO FONDEVILA.- Vostè fa teatre perquè es considera un artista?

ANATOLI VASSÍLIEV.- Jo estimo el teatre. Cada obra és una creació, una reencarnació.

SANTIAGO FONDEVILA.- Totes?

ANATOLI VASSÍLIEV.- Sí, totes, el repertori no m'interessa com a tal. No m'interessa fer produccions. La liberalització econòmica ha portat a la cartellera russa una mena de teatre comercial mimètic amb l'occidental que reporta bons ingressos als promotors i també als actors, que aconsegueixen sous que no tenien ni en els millors anys del teatre estatilitzat.

SANTIAGO FONDEVILA.- Ho troba positiu?

ANATOLI VASSÍLIEV.- Sé que per als actors és atractiu i que pot solucionar-los algun moment de les seves vides, però, en conjunt, és un fenomen negatiu. Crec que no es renova gens i que, en general, anem cap enrere. Repetim la vella experiència d'Europa, que no porta enlloc.

SANTIAGO FONDEVILA.- Li interessa la comèdia.

ANATOLI VASSÍLIEV.- Fa temps que no en faig cap. De fet, només m'agrada Pirandello. Ara començaré a assajar un Shakespeare.

SANTIAGO FONDEVILA.- Una obra en concret?

ANATOLI VASSÍLIEV.- No, moltes. No n'a-gafo mai una de sola. Comencem a treballar amb vàries i després en surt una. Pot ser que sigui *Otel·lo*, però serà una comèdia, perquè fer-ho com una tragèdia és molt estúpid. La història és molt dolenta.

SANTIAGO FONDEVILA.- La gelosia és una bestiesa?

ANATOLI VASSÍLIEV.- Naturalment. No té cap mena d'interès i no val la pena parlar-ne des d'un escenari.

SANTIAGO FONDEVILA.- Però vostè té un teatre que han construït expressament, segur que hi ha molta gelosia entre els seus col·legues de Moscou.

ANATOLI VASSÍLIEV.- No en diria gelosia. És enveja, que és molt diferent.

SANTIAGO FONDEVILA.- A mesura que ha anat treballant, podem dir que ha elaborat un mètode teatral propi...

ANATOLI VASSÍLIEV.- ...sí, és clar. Teoria, pràctica, llibres... El meu teatre és una escola, i a més a més sóc catedràtic de la Universitat de Lió.

SANTIAGO FONDEVILA.- Ja sé que és una temeritat que em resumeixi una experiència creativa acumulada al llarg dels anys, però l'hi preguntaré: quines serien les característiques diferencials del seu mètode?

Vassíliev fa un soroll estrany i es remou a la cadira; queda clar que és difícil d'explicar en una entrevista. Però vol ser cortès.

ANATOLI VASSÍLIEV.- El teatre normal estudia el destí que regeix la vida de l'home, i jo estudio l'home que regeix el seu destí. L'home capaç de governar, de dirigir l'acció. No treballo des del passat cap al present, sinó del futur cap al present. Busco com un reflex, una reflexió d'una cosa que és a fora però que a la vegada és a dins de l'home. He renunciat a una percepció del teatre que estudia l'home, perquè allò que m'interessa és el que es troba més enllà de l'home. L'home només és un instrument per a allò que es troba més enllà d'ell.

SANTIAGO FONDEVILA.- Vostè ha dit: "m'inspiro en la frase bíblica, 'primer va ser la paraula'", però, com a mínim a *Medeamaterial*, manipula la paraula fonèticament fins a l'inintel·ligible convertint-la en un so, en una seqüència sonora en la qual allò que importa no és la comprensió verbal.

ANATOLI VASSÍLIEV.- És exactament així, la destrucció de la paraula, perquè aquest és el llenguatge de la tragèdia, un llenguatge ritualitzat i no narratiu.

SANTIAGO FONDEVILA.- Què defineix el seu treball amb els actors?

ANATOLI VASSÍLIEV.- Sempre és un treball molt estricte, tot i que, és clar, també depèn dels materials dramàtics. En aquesta *Medeamaterial*, no hi ha gens d'improvisació, tot és molt estricte perquè és a través d'això que s'arriba a la llibertat.

SANTIAGO FONDEVILA.- Per a vostè, els actors són peces d'una posada en escena?

ANATOLI VASSÍLIEV.- No, jo no ho diria així. No. Cada acció suposa un procés, però aquest procés, en realitat, no es pot fer, només poden crear-se les condicions perquè sorgeixi. És un misteri

com aconseguir aquestes condicions, però repeteixo, el procés no es pot fer, de la mateixa manera que la vida no es pot fer, però sí que es pot crear. Són processos, a més a més, molt profunds, per als quals no cal entendre les paraules sinó el concepte.

SANTIAGO FONDEVILA.- Treballa en un teatre laboratori. Què vol dir això? Experimentació?

ANATOLI VASSÍLIEV.- Laboratori no vol dir incertesa. Això només ho dirien els dilectants, que són els que fan més laboratoris. Diuen que fan experimentació. Jo no ho faig, perquè treballem amb la vida per tal que vagi sortint el personatge en aquest procés de què parlava i d'una manera molt estricta.

SANTIAGO FONDEVILA.- Fa set anys a Barcelona i al Mercat de les Flors, em va dir: "el repertori clàssic conté tots els temes necessaris per al públic, tot i que jo, sincerament, no penso en el públic". Li importa la reacció del públic quan treballa?

ANATOLI VASSÍLIEV.- Depèn de les obres. Hi ha obres més obertes i d'altres de més tancades.

SANTIAGO FONDEVILA.- I *Medeamaterial*?

ANATOLI VASSÍLIEV.- És una obra tancada. No crec que calgui entendre-la, s'ha de contemplar. Si es mira i es pensa, l'obra es tanca per a l'espectador.

SANTIAGO FONDEVILA.- D'això ja me n'he adonat. Vostè treballa sobre la litúrgia i

el ritual. És una persona creient?

ANATOLI VASSÍLIEV.- Sí, ho sóc, però com tots els creients, també sóc pecador.

SANTIAGO FONDEVILA.- Litúrgia, o sigui cerimònia, ritual i creença mirant cap al passat. Això significa un rebuig cap al que és modern?

ANATOLI VASSÍLIEV.- Es podria dir així. No és que ho rebutgi tot, però és que crec que hi ha d'haver un camí des del passat. Des de fa anys m'he concentrat en els problemes de la filosofia, la religió i l'estètica, intentant millorar els llenguatges teatrals en aquests territoris. Tot allò contemporani que havia de fer ja ho he fet. Ara només m'interessa aquest camí des del passat.

SANTIAGO FONDEVILA.- És conscient de la gran ignorància sobre la història i sobre l'art que existeix en la majoria de les societats?

ANATOLI VASSÍLIEV.- I? No sóc un pedagog quan faig teatre. No sóc un mestre. No pretenc ensenyar res.

SANTIAGO FONDEVILA.- No ha treballat a l'òpera com tots els grans directors que busquen l'espectacle total.

ANATOLI VASSÍLIEV.- L'òpera és molt problemàtica. No vull fer-ho. Jo ja treballo amb música, amb tècniques de cant, de veu i d'acció

SANTIAGO FONDEVILA.- Què busca al teatre?

ANATOLI VASSÍLIEV.- Ho sabré amb la mort. (*Riu.*) És broma. La veritat és que no ho sé. ■

Aquesta entrevista va tenir lloc a la Sala Fabià Puigserver del Teatre Lliure el 6 d'octubre de 2005.

Traducció del castellà de Víctor Muñoz i Calafell.